

(X) Хофман је први који издвоји пантеистично и
двобожство; издвоји у монахијализму и субјективизму; а
Келер је саставио савременог напредног овог, марсе-
ног света.

ГОТФРИД КЕЛЕР

ИДР.3945

(59)

Кад је неко оригиналан, требало би да није налик ни на кога. То је мање више и тачно. Али кад човек узме на око само оригинално², види се да су они између себе по нечему налик. Један парадокс међу многима: да су људи слични по својим оригиналностима.

Готфрид Келер је оригиналан уметник. Он је на искључиво свој начин писао чудну реалистичну новелу, која је ~~како~~^{врло} реалистична, ~~и била сликана~~^и и бајка. Он је искључиво на свој начин измишљао фигуре које су колико најобичнији, чак банални људи и жене, толико и ~~виста~~^{братва} лутанија које се крећу некакo искидано, механички. Готфрид Келер, ~~ипак~~^{сака} потсећа на врло оригиналног А.Т.Хофмана, и на оригиналног Жан Пола (~~Јохан Паул Рихтер~~), и јов, ван немачке књижевности, на врло оригиналног данског писца бајки, Кристијана Андерсена. Потсећа на њих нарочито по машти изузетно осетљивој за механику случајности, и, према томе, способној за врсту особите уметничке игре са животом, ~~и његовим~~. Ти писци су носили у себи ~~варени компас чија игла увице у фантастичне и бизарне правце којима се збивају случајности.~~ Ма шта да живот започне, ~~али у овом случају механизмотро~~^{Келер} ти писци одмах виде каприциозне, дабо figure тог почетка. Страшне, смешне, грациозне, али ~~нелепне~~^{чисти психолошки и} нелепне, често и немогуће figure, истините само у области легенде и бајке, или у области оне чисте логике која није никада логика живота. Сударени таквим маштама ~~често било мисао или живото, али иста ствар~~

управља ~~ti~~^{našim} jača i ponašanja naših dečaka. Koja je
likovna tematika da izazove ~~neke~~^{neke} životu. U svakom
~~su~~^{su} pisani sa materijalom oдабраним за причу могл^и необично
својеволно поступати. Психологија неке личности била је за њих,
пренебрежно, основа за анализу, или за фантазирање. По вољи су ре-
шавали причу на земљи, на небу, између неба и земље; по вољи у-
прављали да личности живе по унутрашњим нужностима у себи, као
људска бића, или више по спољашњим ~~драмама~~^{кодрасцима}, као лутке на кана-
пу; по вољи остављали да извесни натприродни фактори остану спо-
љашњи демони, или уђу у човека као унутрашња стварност; по вољи
уносили у причу, као личности и друштво, животиње и људе зајед-
но; по вољи обрађивали неки чисто реалистичан случај као реалистич-
ну причу, или легенду, или бајку.

29. Ако оставimo по страни Данца Андерсена, три Немца прет-
стављају занимljive појаве с обзиром на покрајине из којих су ро-
дом. А.Т.Хофман, (1776-1822) у светској књижевности најпознатији
од њих троје, чувени писац фантастичних романа и прича сазданих
од једне маште која киши, чинка се, расте и бежи као морска пена
под бичевима ветрова, родом је из Хенигсберга, са даљне немачко-
славенске границе, са једнога тла у којем се услојавали Немци,
Пољаци и Руси. Та три народа укупно узевши, претстављају можда
највишу меру уметничких клица и могућности. Хофман је годинама
живео као као потпуно опредељен даровит музичар, ~~негатив~~, компо-
зитор и музички критичар, да би затим постао исто тако и несрав-
њено више опредељен и даровит писац. На међу запада и истока, у

стицају трију вера и трију оригиналних музика, Хофман је добио у себе читаве серије темперамената и творацких расположења, и ишао у оном што је писао ~~до~~ савршено уметнички изведених творевина, до лудачки ~~и~~ завитланих фантазија, од стварања за писањим столом, до јахања на змају и дружења с ђаволима. ~~Жан-Пол (1763-1825) је Ба-~~
~~верац, из околине Бајројта која је дала неколико људи сасвим нео-~~
~~бичне маште. Машта Жана Пола је чисто немачка, мало тешка и магло-~~
~~вита. Она је ударала о границе, прекидала се, прелазила у измишља-~~
~~ва силом, замарала се, нагло се претварала у најсувопарнију ствар-~~
~~ност и ученост. Код Жан Пола је добар део необичности у стилу, у~~
~~збрци алегорија, метафора и алузија; затим у језику, у реченицама~~
~~најразнороднијим по синтакси, по новоскованим речима које иду кроз~~
~~читаве редове. Смела и луда арабеска Жан Полове приче често је ли-~~
~~шена оне од једног комада целе и еластичне опруге на којој Хофма-~~
~~нов повампирили циркус отскаче у чудесним маховима. Готфрид Келер,~~
~~(1819-1890), Швајцарац из Цириха, из једне разборите, стварне, марне~~
~~немачке средине, претставља ~~враг~~ очишћену и сазрелу варианту маште,~~
~~својих претходника. Он је дошао да промени и резблажи карактер та-~~
~~јанствености беде и мука човекових на овом свету. То је крај Хофма-~~
~~нову гњеву и сарказму ~~намених~~ очију; Крај меланхолији и протесто-~~
~~вању Жана Пола. Долази прича која потсећа на целинске, свеже, тала-~~
~~саве травнике швајцарске, по којима сунце и кишица стварају чуда~~
~~од умилне лепоте и пале, а слуги и громови не могу скоро ништа.~~

07 Готфрид Келер је носио у себи све маштаво и снено своје земље ^{својих} планина, језера и растиња; све дубоко човечно своје кул-
 турне и слободне отаџбине; и све кантонски ^{примирено и} наивно швајцарских гра-
 дова који су, и кад велики, мали градови. Док Хофманова машта мо-
 же сасвим да притисне разум, а разум Жан Пола да извитопери машту,
 код Келера имамо хармонију ^{двоје} елемената ~~у оне двојице~~. Келер је имао
 флегме у темпераменту; имао снажан интелект изражен ~~пре свега~~ у не-
 обичној дисциплини човека и писца; имао у машти више лирске наивно-
 сти и шавивости него драмског акцента и необузданости. Хофман је
 био у грозници, ~~Жан Пол имао конструисана става~~, Келер ^{имао} мудру душу.
 Хофман је летео и падао као метеор; ~~Жан Пол био збир невероватних~~
~~предмета~~; Келер је сневао ~~такође снове~~ ^{исањивост} лежећи на земљи међу расце-
 таним кромпиром швајцарских њивица. Хофман је страдао

Хофман и ~~Жан Пол~~ су страдали (од оног што су многи ми-
 слиоци и писци германске расе (Карлајл, Ниче, Вагнер) подвлачили;
 од осећања да несрећа и страдање човеково долазе од његове величине.
 Швајцарски Немац Келер није од тога патио, иако није био мали чо-
 век. Швајцарци воле крила, али воле и чврсту осовину око које се
~~све окреће~~. Келер човек и Келер уметник дошли су у склад и по при-
 роди и по напорима. Исти елементи су сачињавали Келерове грађанске
 и његове уметничке врлине: искреност, савладаност, извесна конзер-
вативност, велика моћ лишавања, стварност. Келер је имао ^{и аргумента, закључка} ~~јаку маш-~~
^{фантазију} ~~ту~~ али скептичне осећаје и писао веома тачне чудноватости и шале.

~~извук~~ извук је тај ~~божем~~ у себи једну јасну и најкраћу линију живо-
та и уметности између две сталне тачке: одређени поглед на свет,
и дар да после сваке кризе баци у ситуацију хумор.

Келеров поглед на свет ~~(је био)~~ позитиван, и доста једно-
ставан. Веровао је да у овој васелени има нешто више од свега,
према чему ~~човеку~~ ^{се} ~~је~~ дужност да буде човек, ~~Веровао~~ ^{је} ~~да~~ човек тре-
ба да има једну љубав која циља даље од среће, ~~Знао~~ ^{је} ~~да~~ се сви до-
гађаји и истине могу тумачити на безброј начина, и да шаљиви на-
чин није најгори међу њима, ~~Респектовао~~ ^{је} ~~стварност~~, али видео ^{улазно} ~~ка-~~
ко је ву лако помаћи у нешто фантастично, и како ~~онда~~ ^{она} мање прити-
скује и боли. Келер се ~~дакле~~ ^{апсолутно} ~~и~~ покоравао једној ^{највише} ~~великој~~ дисципли-
ни; ~~и~~ ^{али} ~~сازдао~~ ^{је} у себи неко ~~осећање~~ ^{своје} особито блаженство, о којем, уста-
лом, није хтео никада поближе да се изрази.

Наравно, није било ~~песника~~ ^{ни песника се такви блаженствима} који није јео горак хлебач
и проливао сузе, па то није мимоишло ни Келера. Дурљиви Панкрац,
[личност у јако аутобиографској новели истог имена] Панкрац са ~~сво-~~
~~јим~~ ^{заста} ~~набуреним~~ ^{набуреним} поносом, крајњом осетљивошћу, наглим и преким одлу-
кама и ~~онда~~ ^{заста} ~~помера~~ ^{се} у своју ~~комору~~ ^{своју}, или чак у Индију и Африку,
да би се исплакао и преболео бол — то је Келер. ~~сва~~ ^{како се} ~~та~~ ^{спаси} ~~прича~~
је уметничка илустрација ~~за~~ ^{ко} ~~прве~~ ^{је} ~~слојева~~ ^у ~~Келерове~~ ^{ко} ~~погледа~~ ^{је} ~~на свет.~~
У својим лирским песмама, које су слабији део Келерове књижевности,
али ~~баш~~ ^{свака} ~~тако~~ ^{како} непосреднији израз онога што је узнемиравало
песника — у тим песмама ~~је~~ ^{се} већ изражена борба да се ~~на~~ ^{на} господари

причи Дурљиви Панкрац, једна је од тих поноситих Јунона, и једно од највећих Келерових страдања. Звала се у стварном животу Бети Тендеринг, и била свастика берлинског издавача и пријатеља Келера, Дуикера. Бети Тендеринг је мучила сиротог Келера свим глупим женским вештинама тадашњих модених берлинских жена; заваравала га, пекла несрећног љубавника на малој ватри. Није јој, уосталом, Келер ~~ништа~~ остао ^{о њу} дукан, ^унасликавши је у ^уЛидији за векове. Само, како је та Бети Тендеринг ^уимала и врлина, ^утелесних и ^удуховних, узнемиравала је и она Келера ^уако не за векове, а оно, како изгледа, кроз цео његов век. Дортхен, једна од јунакиња у Зеленом Хенрику, то је опет Бети Тендеринг. ~~Чак~~ ^увештица у Мацану свиленку делимично је лепа Берлинка. Бу је сигурно ^увидео ^упред собом ~~сиромаша~~ Келер кад је ^уписао: ~~реци~~ "Вредно је видети како ће вешто пролетети кроз овак и нигде не огари бела своја плећа".

Као и Панкрац, Келер је дисциплином од својих ^угрешака и недостатака ковао врлине. Према женама које су му бол задавале остајао је сабран и достојанствен, учтив; до краја ^уу добрим односима са окрутним музама свога земаљског живота. ^уА своју тромост, ^уленост, ^унеактивност и љубав за сањарење ^уутерао је једног дана у државну канцеларију. Заробио се ~~тако~~ ^уробијом механике бирократског занимања, није једног ретка литературе написао за то ^увреме, али је отседао и савесно одрадио ^уматери и ^уотаџбини за љубав, петнаест година канцеларисања. ^уНаравно, ^уапатили се ^уза то време ^уапојави искушава, и ^упрекашава се ^ујуни ^уКаму ^усаварага.

[Uzvišena nadmoć nad životom i praktična
 podređenost u životu, manje se kod Kelera.] 9
 Aristokratski miran, a ujedno buržujски прагматичан и у
 патриотизму и у религији и у уметности, Келер је животом и делом
 поделио сво: узвишену и ^{а савршену} релативну и ^а практичну и ^{мисли се} државотворну. Све дешавање
 у свету детаљ је једне тако огромне и дубоког смисла целине, да ~~ни~~
~~та~~ не може бити, или бар не сме остати ни катастрофално ни прете-
 рано болно. Живот је тежак, али човек му мора бити господар и умет-
 ник. Смрт, на крају, није онда друго до "завлачење уморна човека
 у земљу, као у постељу". ^{То, Келер, није нешто због чега} Али да се тако живи, и уметникује, и умре,
 не треба је да човек све јасно види, да много зна и да сигурно зна,
 да јединим моћним разумом пребира по машти са много скепсе и мало ^{ке}
 одушевљења. Келер је доста пута писао о "незнању, и малој количини
 мисли" у својој младости. Изгледа на први мах да је то све у не-
 складу са човеком велике маште и писцем прича, које су пола бајке.
 Није. Многи, и баш фантастични писци слагали су се с ^{али м} ~~чињеницом~~ да
 добро уочена, изучена, и тумачена стварност премаша све што се мо-
 же измислити. Стварност је, заиста, измишљена од највеће маште у
 васелени. У томе, рекли бисмо, и јесте кључ бајки и легенди: фантастичност стварности.

09/ ~~Келер је велики део животне мудрости научио од једног врло~~
великог и немилоствивог учитеља, од Шекспира. О потресу који је у
њему младом ^{изабрао} ~~преизабрао~~ Шекспир, написао је у својој причи о Панкрацу
неколико златних редака. Кроз Шекспира је он сам себи признавао

Д. функција на перајно, нешто остатоан саопшотан на ната
 бариот релка. Саопшот се бери. Навица уметника се бери тој за
 употреба и разне саопшот. Преп се, по ната бариот релка, јуно

себе, какав је, какав није. Пре Шекспира, Келера је мучило сазнање о беди, ништавости, пролазности живота. ~~После Шекспира, у којем је морао читати страшне Шекспирове речи:~~

Живот је само лутајућа сен;
Кукаван глумац што се боци и кочи
За један час на даскама, а онда
И не чује се више; прича је то
Идиота једног, пуна буке и беса
А не значи ништ.

~~После Шекспира и тих речи Келер је сасвим сигурно знао да живот јесте ништавило, али да је оне речи исписала не романтична меланхолија и беспомоћност, него мушка снага која је снажна од гледања у истину, од познавања истине. Па је онда и он стао с разумом дочекати своја очајања, пуштао да га до гуте освајају јад и беда, али главу чувао ведру и слободну, као питање бити или не бити и човека и уметника у човеку. Спасавао се као млад песник:~~

Ich kenne dich, o Unglück, ganz und gar,
Ich sehe jedes Glied an deiner Kette,
Du bist vernünftig, zum Bewundern klar,
Als ob ein Denker dich geordnet hätte.

Тако ова поезија је дакако више проза но поезија. Келер није био лирски песник — али има он зато прозних места у којима се на поетски

начин казује ~~мучна~~^{општа}, позитивна снага која се не да ни животу ни смрти. У Зеленом Хенрику, после смрти Ане, девојчета које је у животу младог Хенрика било чисто спиритуална љубав, овако говори о себи Хенрик: ~~Ја сам~~^{Ја сам} Кејер сам!

"Чудна ми се чинила та рана смрт, а још више што је то сирото мртво девојче било моја драга. Утонуо сам дубоко у мисли, не осећајући при том ни ужас ни ~~нетрпељиви~~^{издржљиви} бол, иако сам догађај свестрано проосећао^{чино} у мислима...

"Међутим сам мирно стајао крај мртвог тела и гледао Ану ~~нетремице~~^{ми}. Али, тим непосредним гледањем смрти нисам постајао паметнији у тајни смрти, ни узбуђенији, ~~но~~^и пре тог гледања. Ана лежаше ту не много друкчија него кад сам је ~~задњи~~^{последњи} пут видео, само што су јој очи биле склопљене, а цветно бело лице изгледало као да ће сад-сад да се зарумени. Коса јој је ~~била~~^{је} светла, жива и златна, а беле руке ~~лежале~~^{ле} склопљене на белој хаљини, и у њима ~~била~~^{биле} бела рука. Све сам то добро видео, и осећао скоро врсту срећног поноса што сам у тако тужном положају, и што видим пред собом једну тако поетски лепу мртву драгану моје младости...

"Тек после поноћи је дошао ред на мене да стражарим крај мртвог тела, пошто смо већ увели тај чудан обичај. Остао сам до зоре у собици. Али, иако су ми часови пролазили брзо, као тренутци, ипак не бих умео рећи шта сам мислио и осећао. Било је тако

тихо да ми се чинило: чујем шум вечности кроз ту тишину; бела мртва девојка лежала је и лежала непомична, а шарено цвеће њилима под њом чинило се да расте у оној слабој светлости. Одједаред се појавила зорњача, и стала се огледати у језеру; угасих, звезди у част, лампу, да би само звезда била Анин мртвачки пламен, и наставих седети у свом углу у мраку, и гледати како се собица постепено расветљује. Праскозорје, које је прелазило у златно јутарње руменило, и звезда, као да су живели и исткивали нешто око непомичне прилике, док најзад не грану око ње бели дан. Устао сам, стао крај постоље, и видећи јој јасне^о црте лица, изговорио^{сам} њено име, дахом, безгласно; остала је мртво мирна; ~~и~~ кад јој с устезањем додирнух руку, тргох брзо своју натраг, као да сам такоа усијано гвожђе; њена рука је била хладна као гомилица хладне земље.

"То непријатно хладно осећање струјало је кроз све моје тело, и одједаред ми се лице умрле учини лишено душе, и туђе, и скоро ми се оте уплашени узвик: Шта је још заједничко између нас двоје! Кад одједаред, забруја из учитељеве собе хармониум... Ја ослушнух, мелодија савлада мој телесни страх, њени тајанствени тонови открише преда мном бесмртни свет духова, и ја осетих да му и ја припадам, сада још јаче због новог заветовања уснулом девојчету... Али истовремено, ~~ми~~ бављење у мртвачкој одаји би^{ми} неугодно, и дође ми потреба да ~~са~~ мишљу о бесмртности изиђем у живо зеленило."

(Nemurino obijano). Obaka per

Необичna проза је то. Причања просто, тако прост
као да је комад обичног усменог казивања. Међутим, ту је савршена једна рет-
ка анализа; растанак даје драгих од којих је једно мртво, дефинитивно изаш-
ло из живота, а друго бујним животом живи још једно и у живот и у вечну природу.
Нико је ванредан акорд у којем се слива мисао о бесиртности са жи-
вним зеленилом на земљи. То је велика проза, која умишљава са акордом ва-
селенским.

Общая гробья и / погодно

[illegible]

1. *Thymus serpyllifolius*

Келер је мајстор слике са необичним обрт у ситуацији. Али он је и разрађивач психолошког стања ^{у свакој ситуацији} де његових ликова. Споро се код њега помиње унутрашње догађање. То даје његовом причању ^{у свакој ситуацији} епско обележје: ^{у свакој ситуацији} уједињен тон, објективност, одсуство субјективног додавања од стране писца. Чо читаоцу се понекад чини да чита неку локалну народну причу, толику аутентичну. Келер ^{савремена је са свим психолошким и емоционалним} је и као аутор мада неозначајан, крије се, не види се. Као онај лав о којој ^{у свакој ситуацији} Јем говори датумбријан који је остао сакривен у обиставој пустињској светлости. Потсети нас на Келера и на Ремца и потсети нас да то ипак није бајка ни народна прича — местимична претварањем ^{алтернативних} ^{својих} додатака и доказивање

описао дизање и опадање поносног Либека, пуног препуног сјајне традиције и поноса, и најбеднијег филистарства. Келер, по свему сасвим друге врсте писац него Ман, мањи обимом и снагом, имао је уверење, слично Ману, да се у филистарском свету најшареније и најпункије налази све што је битан елемент друштвеног човека, и одвратно и добро. Таштина и празнина је међу буржујима највише; али ако се пажљиво посматра, страсти и напори врлина такође раскидају те сићушне људе, муче их, иако почешће у трагикомичној форми, исто толико као у другим случајевима хероје. У неким Џузама, у неким Колкепфлима, који трабуњ-ју којешта и делају полтронски, и на којима се пре свега описује шта су по џеповима носили и како су се накаранивали - и у њима ара и руши живот оружјем најсвирепијим.

Један од разлога што Келер, обдарен врло јаком маштом и ретком проналазачком способношћу, није писао ~~велику~~ романтичну ~~повест~~, вероватно је и у том што љубав, врховни предмет романа, није његову машту довољно занимала. Келер се у животу није дао несрећити од својих несрећних љубави, ~~и~~ платио је то ~~донекле~~ својом уметношћу. Наравно, без љубави нису ~~ни~~ Келерове приче, али ~~она~~ није код њега пламена и слепа страст, не стоји у центру приче, уткана је само међу друге процесе и ствари. Здрав свет, здрав народ, па и здрава литература, по Келеру, не би требали баш одвише да се дају кињити љубављу. Критикујући, једном, неки роман, писао је Келер: "Разрушити годину две свога живота за љубав неке даме, то

X *У овом роману је јавна судбина једног француског романа, који је једна од најбољих у овом жанру. Један од разлога што Келер, обдарен врло јаком маштом и ретком проналазачком способношћу, није писао романтичну повест, вероватно је и у том што љубав, врховни предмет романа, није његову машту довољно занимала. Келер се у животу није дао несрећити од својих несрећних љубави, и платио је то донекле својом уметношћу. Наравно, без љубави нису ни Келерове приче, али она није код њега пламена и слепа страст, не стоји у центру приче, уткана је само међу друге процесе и ствари. Здрав свет, здрав народ, па и здрава литература, по Келеру, не би требали баш одвише да се дају кињити љубављу. Критикујући, једном, неки роман, писао је Келер: "Разрушити годину две свога живота за љубав неке даме, то*

а кад је имао
Зелени Хенрик је имао да умре. — али само у првој редакцији романа. У другој, дефинитивној редакцији дела, ^{измислио је} ~~беше~~ ^{добио} ~~живи~~ ^{али} 17 веровеј првој редакцији — роман је ~~растен~~ ^{добио} ~~дванут~~ — имао је Хенрик да умре, да свисне од туге што је, тако је он осећао, животом и понашањем својим мајку ^{добио} ~~отерао~~ у гроб. У оно тамно време кад Келеров поглед на свет још није био извојеван, кад је још писао песме о лудилу и ^{живо} ~~живо~~ закопаном, кад се, између осталог, вратио из Минхена кући утучен због сазнања да се преварио у свом таленту, да није рођен за сликара, у време кад пада и ^(закопан) ~~постанак~~ Зеленог Хенрика — говорио је Келер да ће то дело бити кратак трагичан роман, и писао пријатељу: " спремам елегично лирску књигу, са извесним ведрим епизодама, и са чемпресно тамним завршетком у којем ће све да буде сакраћено". ~~Затерно и дефинитивно~~ ^{дала} у другој редакцији Зелени Хенрик је додуше ~~постео~~ ^{постео} елегично лирска књига, али већином са dobrim завршцима у току романа, [Ана је била од самог почетка грудоболна], и са живим и читавим Хенриком у ~~завршетку~~ ^{завршетку} књ. Али, што су само Сали и Франкен (Ромео и Јулија) умрли због љубавног бола, то не значи да је Келер био човек који није осећао велики бол од љубави, ни уметник који му не би знао дати израза. Ми ћемо овде навести текст завршних страница Ромео и Јулије, оно што долази пошто су младић и девојка измењали прстене, и решили да ће одржати своју свадбу за тренутак, и онда умрети. Франкен ~~одмах~~ ^{одмах} ~~радосно~~ ^{радосно} ~~потрчи,~~

"стаде скакутати, лака као птица, преко поља према реци. Сали пожури за њом; њему се учинило да она бежи од њега, а

~~и~~ ^и ~~Јулија се~~ ^{Јулија се} ~~оде~~ ^{оде} ~~петушице~~ ^{петушице} ~~и~~ ^и ~~пропује~~ ^{пропује} ~~ово~~ ^{ово} ~~затвара~~ ^{затвара} ~~бо~~ ^{бо} ~~у~~ ^у ~~својим~~ ^{својим} ~~рукама~~ ^{рукама} ~~дан~~ ^{дан} ~~Келери~~ ^{Келери} ~~и~~ ^и ~~Каспије~~ ^{Каспије}

А онај трагични љубавни случај где ~~се~~ сеоски Ромео и Јулија падну у љубљиво
 очајање, реше да заједно умру, и заиста и изврше самоубиство давањем — ни то
 није романтика у стилу, рецимо, Тургенева. Момак и девојка воле се јаче од смрти
 ти, али родитељи на обе стране не даду им да се узму. Дакле, смрт. План је роман-
 тичан: ући ће у дереглију напуњену сеном, одрешиће дереглију, пустити је низ
 воду, и тамо ~~под задрци сунца просто~~ склизнуће у ледену воду. Пред смрт, Ромео
 и Јулија су весели, скоро раскалашни. Зато што су млади и не схватају умирање, ~~и~~
 али и зато — ту сад долази Келер, а не Тургенев — што су решили да се ипак уз-
 му, и онда тек умру. Радовање њихово је дакле реализам, стварно радовање раз-
 букталих страсти. Девојкасе шали: "Сећаш секад смо се први пут узели за

руке. Онда смо ловили рибу, а сад ћемо сами бити рибе, две велике лепе рибе".
 Затим долази опис кривудава реке и обала, па залазак сунца, ~~после~~ ^у ноћи ~~и~~
 не говори писац, то је била ноћ двоје страсно и очигледно загрљених. А затим, час
 романтике....." А кад пуче зора, изрони истовремено и град са звонницама из сре-
 брно сиве реке. Месец је западо, био влатно црвен, бацао по реци светлу пута-
 њу, по којој је, секући је, полако пловила дереглија. А кад се приближила
 граду, клизнуше, тог студеног јесењег јутра, две бледе прилике, чврсто загрљене,
 низ тамну громаду сена у хладне таласе". Врло умерена романтика. И још, уде-
 сио је Келер да се читалац неминовно сети "двеју риба" и ~~пробуди~~ ^{напомене да и} из можда
 сувише сентименталног узбуђења. Јер, у тим сценама је било језиве трагедије,
 али и жарког живота. Умиру двоје млади, ~~некако~~ ^{као} принцеса и паж у бајци, уми-
 ру, а крв не тече, и ништа не боли. Али било је ~~и~~ ^и свесног попуштања нагинима
 вољи и срећи тела. Келер заступа мишљење и укус: да би лепота била танана, не
 сме сувише болети ни писца ни читаоца. Зрнце снаге, и шале, и надмоћи над сви-
 ма јадима, и над смрћу. Од Шекспира се учио Келер. А код

није бајка; и, зар то није и стварност, храброст оног задњег
очајања које је истоветно са радошћу код личности које воле јаче
од смрти. А цела сцена је: и идеалан час последњег младалачког ра-
довања од живота, пре умирања, и у том радовању стварност стра-
сти која хоће сједињење тела; и онда опет романтично умирање без
трептаја и гласа, тихо клижење у смрт љубављу омађијаних. С јед-
не стране реалистично, свесно попуштање нагонској сили и потреби
тела; с друге стране смрт каквом умиру лале и кринови, или несрећ-
не принцесе и пажеви по бајкама, којима рубе главе, а крв не те-
че и ништа не боли... Можда ипак има право Келер: да лепота поста-
не велика; ~~не сме одвијати болети.~~ Од Шекспира се учио Келер: и код
Шекспира се шале они који умиру. У драми Краљ Јован, несрећни
принц Артур, јер види да ће му краљ, стриц који му је отео пре-
сто, свакако узети ^и живот, баца се кроз високи прозор ^{на Калени дворе} тамнице доле,
на срећу, да можда ипак остане жив и побегне. А кад је осетио да
му је крај, ово су му биле речи: "Ох, у овом плочанику је дух мо-
га стрица".

~~Ваздашњи проблем односа између човека и жене интере-~~
~~совао је Келера дубоко. Он је заступао гледиште да у љубави, и~~
~~човек и жена, имају и право и треба да иду за нагонским потреба-~~
~~ма; али је гајио идеал, и у уметности га и остваривао, да чулни~~
~~нагон и морални захтеви треба да се хармонишу. Чедна природа и~~
~~природна чедност - тако је гласила код њега она формула за коју~~
~~је, између осталих, тако много снаге и талента и идеалне борбе~~

служи под њиховим видом док се оне, после живота, не врате на сво-
ја места дефинитивно, пошто су са земљом свршиле. Беатрикс излази
из манастира, живи пуним животом, и враћа се у чин калуђерице бла-
годарна Богу што је живела ^{и тако} ~~животом~~. Живот ^{је} по Келеру, ~~као једно~~
~~се~~ као море, удара и заплускује све у истом смислу, и са неисцрп-
ном снагом. Плима тога мора осећа се до неба. Пуноћа живота је не-
одољива. У једној ^{од} легенди ~~Келеровеј поезији~~ ^{дубави} Музе из пакла ~~на~~
год је у небу свечаност. Краљ Давид, небески житељ, милује умиља-
ту ^у за земну уметност плеса, обдарену Музу. Цело небо зарива се-
ћајући се ~~на све занесену хорску песму~~ ^{о свему} ~~Муза земаљског живота~~. Све-
та Тројица тек громом успева да успостави ред, да прекине тај срећ-
ни плач својих блажених. ~~Који, дакле, не заборављају земаљски живот~~
~~Са свом психологијом и анализом, и као контрадни проблем,~~
радио је Келер ^{идеални} ~~идеални~~ ^{од} ~~човека и жене~~ ^{у свом} ~~у свом познатом делу~~
Das Sinngedicht, ~~које~~ ^{које} спомињемо под оригиналним насловом, јер се на
нашем језику не може једном речју именовати род књижевности који
су, по угледу на класични епиграм, неговали немачки песници XVII
века, и који, описно преведен, значи: стихове са скривеним дубљим
смислом. ~~Сингедикт~~ ^{Sinngedicht} Келерово је, по садржини и по облику ~~вредно~~ ^{вредно} ~~брани~~
оригинална и хармонична творевина. По облику, ~~са~~ ^{дубави} потсећа на ита-
лијанску новелу Бокачова времена, са низом новела у једној глав-
ној, такозваној оквирској новели. Само, док у старој италијанској
новели тога типа није било скоро никакве органске везе између ок-
вирске и у њу затворених новела, код Келера, са сваком новом

дубави

главне

Са сваким укљученом новелом

новелом одмиче и сазрева главна новела у смислу ~~потврде~~ тезе, ~~јача~~ и чисти се споразум и однос између Луције и Рајнхарта, јунака оквирске новеле, ~~до љубави~~ која је телесна и духовна у исто време. Према таквом облику, где ^и јунаци ~~и~~ друга лица у роману, ~~и~~ ^{сва} толико причају колико живе — може се судити о вештини, ~~и~~ ^и управо виртуозности Хелеровој да изради жив роман, да ~~она~~ ^{на} најразноврснијих тема и епизода подведе подједнак, и да да, не ниску приређених одломака, него створи ~~једну~~ ^{праву} симфонију, у којој главни мотив преузимају ~~оде нове и нове~~ новеле. *Немањки рад!*

Рајнхарт је научник; он је на путу; негде успут случајно прочита поменућу Логауову строфицу; заинтересује га њен смисао као истина и чињеница, и он почиње, јашући од станице до станице, да контролише, а после и да тражи и ствара искуства у оном смислу. Он срета, и има мале авантуре, са женама које могу једну или другу алтернативу у овој строфи. Најзад наиђе на Луцију, и са њом започне врсту двобоја причама, размишљањем и осећајима. Поједине новелице причају њих двоје једно другом место доказа у свом дијалогу, у којем заузимају, с обзиром на тему романа, супротна гледишта. Луција је, с почетка, песимист, и сумња да Логау може имати право. Она у том смислу и прича догађаје, за које зна лично или по чувењу. Рајнхарт је оптимист, пако и његове приче цртају стваран живот са свакојаким резултатима. Свака од тих прича, Бог зна о коме и чему, открива, увек и по једну њихову црту, позитивну или негативну, по коју њихову тајну и већ претурено искуство. На тај начин

Z Келер је, неким чудним начином,
 философију носио не у нисли него у Каракашцу.
 Можда га је змиови некада и огађао, некада
 и у огађање шерао, Келер је перспективним пе-
 ким поновом озрачао и одбађивао једно и дру-
 го. Живот наје ни гар, ни несрећа, он је
 био што је Броне шоме је и друга Келерова:
 мистично високо узвишање, мистична горка, оштрова и
 саркастична. Она $\neq$ хође то земљи
 пембе, и друштва се с њеним светом, и тамо
 се доз обзира да ли су рудни срећни или несрећ-
 ни, памети или лудости, да ли се живе и
 удају или умиру.

[А зло, а неправда, а перасумба^{ве}

Уметност Келерова, с тога, нити је саркастична нити је узвишена, него је љупка, грациозна, пуна хумора; и таква је без обзира да ли је јунак приче срећан или несрећан, да ли се рађа или умире.

~~судбине?~~ Због свирепости и неправде у животу, Келер никада не оптужује ни Бога ни судбину. Божје име, ~~избегава~~ ^{као да} нарочито избегава да употребљује у историјама човечјег живота. Страсти људске није у својој уметности никада дизао до оних ^{високо} драматских момената који би произлазили из судара човекова бола или гњева са оним највишим против чега је човек немоћан. Човек је сам собом пун снаге, ^а и живот не треба да је јачи од њега. Келер, зато, судбину спомиње само у вези са оним што је у човеку, врлина или слабост. Судбина, то је човек сам, било да ~~може~~ ^{у ме} судбину да гради, било да ~~мора~~ ^{срећа и мора} достојанствено да је трпи. До одрицања је много држао весели и хумора пуни Келер. Сведи рачун, и, ако мора бити, сузи свој живот, одреци се, али живи. После одрицања, заиста, знамо сви из искуства, настаје чудан мир, ^и олакшање, ~~бедности~~ ~~судбине~~ ~~Кад нам се све узме, или кад сами све напуштимо, нико нам више ништа не може.~~

У том смислу, за Келера уметника и мислиоца, ни љубав није значила друго до један велики закон васелене. Она, дакле, има да буде јака, наивна, чиста. Он ју је у том смислу и обрађивао; без сувишне романтике; онако као и друге велике и императивне осећаје: љубав према завичају, према матери, према породици, осећање смрти. Човечна, епски мирна, широко таласава уметност Келерова

У Келеру то се не може одрећи, не може, Келер то се одређено брине само о животу, не шати око судбине. За сваког сматрају о Келеру.

у трајан мир у којем се више никоја имена из прошлости не поми-
њу. Човек, мушкарац или жена, простре се најзад својом снагом као
океан надмоћно над свим догођеним.

~~Исандора Сохулин~~

Човек се поново а поново враћа Ханкразу, набо је Зелен
Хенрик, уметнички, отаџи неправдегине вине од Ханкரா. Ханк-
раз је црнова слика, самосавлађевања Ханкразова за све
своје лане престави у Квантисае. повоља, он је само
искусство Ханкразова, Најор, Ханкраз улази у миран ~~и~~
и нов живот у ^{најор} ~~појет~~ ^{најор} ~~имена~~ из прошлости вине
на исходе. Простире се ~~најор~~ ^{најор} ~~и~~ својим снагом
преко свега што је био и што је јуно.